

K posouzení otázky včasnosti elektronického podání učiněného prostřednictvím e-mailu

**Česká republika
STANOVISKO PLÉNA
Ústavního soudu**

Plénum Ústavního soudu přijalo dne 7. září 2021 pod sp. zn. Pl. ÚS-st. 53/21 ve složení předseda soudu Pavel Rychetský, soudkyně a soudci Ludvík David, Jaroslav Fenyk, Josef Fiala, Jan Filip, Jaromír Jírsa (soudce zpravodaj), Tomáš Lichovník, Vladimír Sládeček, Radovan Suchánek, Pavel Šámal, Kateřina Šimáčková, Vojtěch Šimíček, Milada Tomková, David Uhlíř a Jiří Zemánek na návrh I. senátu Ústavního soudu podle § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve věci právního názoru I. senátu pro řízení vedené pod sp. zn. I. ÚS 1179/20, který se odchyluje od právního názoru Ústavního soudu vysloveného v nálezu sp. zn. II. ÚS 2560/13 ze dne 20. 5. 2014 (N 101/73 SbNU 639), toto stanovisko:

I. Včasnost elektronického podání učiněného prostřednictvím e-mailu je třeba posuzovat podle okamžiku, kdy podání dojde soudu, nikoliv podle okamžiku, kdy je podatelem odesláno.

II. Za okamžik, kdy je podání řádně učiněno, se považuje okamžik, kdy se e-mailová zpráva dostane do dispozice soudu; pro posouzení včasnosti podání není relevantní, kdy se s ním soud fakticky seznámil.

Odůvodnění

I.

Vymezení věci

1. Projednávaná věc se přímo týká základního práva na přístup k soudu ve smyslu čl. 36 odst. 1 a 4 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Podstatou stanoviska je vyřešení otázky, zda je pro ústavně konformní posouzení včasnosti elektronického podání učiněného prostřednictvím e-mailu rozhodující okamžik odeslání podání, nebo okamžik, kdy podání dojde do elektronické podatelny (dispozice) soudu.

II.

Dosavadní řízení o ústavní stížnosti vedené u Ústavního soudu pod sp. zn. I. ÚS 1179/20

2. Ústavní stížností došlou Ústavnímu soudu dne 21. 4. 2020 se stěžovatel domáhá zrušení usnesení Nejvyššího správního soudu (dále též jen „NSS“) č. j. 6 As 267/2019-21 ze dne 19. 2. 2020, neboť je přesvědčen, že jím bylo porušeno jeho právo na spravedlivý proces zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny.

II. 1

Rekapitulace procesního vývoje a skutkových okolností případu

3. Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) zamítl usnesením č. j. 14 A 56/2019-50 ze dne 4. 12. 2019 návrh stěžovatele na doplnění rozsudku téhož soudu č. j. 14 A 56/2019-26 ze dne 23. 10. 2019. Dne 19. 12. 2019 byla prostřednictvím datové schránky k Nejvyššímu správnímu soudu podána neodůvodněná (blanketní) kasační stížnost stěžovatele směřující proti výše citovanému usnesení městského soudu. Nejvyšší správní soud usnesením č. j. 6 As 267/2019-4 ze dne 6. 1. 2020 vyzval stěžovatele k zaplacení soudního poplatku a k tomu, aby ve lhůtě jednoho měsíce od doručení daného usnesení odstranil nedostatky kasační stížnosti; usnesení bylo stěžovateli doručeno dne 9. 1. 2020.

4. Ústavní stížností napadeným usnesením Nejvyšší správní soud odmítl kasační stížnost stěžovatele podle § 37 odst. 5 ve spojení s § 120 soudního řádu správního. Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že poslední den lhůty pro doplnění kasační stížnosti připadl na neděli 9. 2. 2020, takže byl její konec posunut na pondělí 10. 2. 2020.

Bylo-li NSS dodáno doplnění kasační stížnosti, které advokát stěžovatele zaslal prostřednictvím e-mailu, až dne 11. 2. 2020 v čase 02:46, došlo dvě hodiny a čtyřicet šest minut po uplynutí lhůty k doplnění kasační stížnosti, a je tedy opožděné.

II. 2

Argumentace stěžovatele v ústavní stížnosti

5. V ústavní stížnosti stěžovatel tvrdí, že Nejvyšší správní soud pochybil, odmítl-li jeho kasační stížnost z důvodu uplynutí lhůty pro její doplnění. Stěžovatel uvádí, že na doplnění kasační stížnosti jeho advokát připojil 'zaručený' elektronicky' podpis dne 10. 2. 2020 v čase 23:42 a předmětný e-mail odeslal dne 10. 2. 2020 v čase 23:44, tedy 16 minut před uplynutím lhůty.

6. Přibližně tříhodinová prodleva mezi odesláním e-mailu a jeho dojitím do elektronické podatelny Nejvyššího správního soudu byla podle stěžovatele způsobena technickými nedostatky při přenosu e-mailové zprávy, které není možné klást k jeho tíži. Opačný postup by byl podle stěžovatele přepjatým formalismem, neboť by zákon sice poskytl účastníkům možnost zaslat podání elektronicky, veškeré nebezpečí včasnosti podání, a to včetně chyb a zavinění státních orgánů, by přenesl na podatele, kteří by měli minimální možnost ovlivnit okamžik, kdy soud elektronické podání přijme, což by vedlo k nejistotě účastníků a možné svévoli. Jako důkazy stěžovatel označil „odeslaný e-mail“ (jehož kopii/print-screen obrazovky přiložil k ústavní stížnosti) a dále „zaručený' elektronicky' podpis připojený' k doplnění kasační stížnosti ze dne 10. 2. 2020“ (v této souvislosti stěžovatel odkázal na spis NSS).

7. Stěžovatel odkazuje na nálezn sp. zn. II. ÚS 2560/13 ze dne 20. 5. 2014 (N 101/73 SbNU 639). Podle stěžovatele se projednávaná věc od věci řešené citovaným náleznem Ústavního soudu skutkově neliší.

II. 3

Vyjádření k ústavní stížnosti a replika stěžovatele

8. Soudce zpravodaj podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 77/1998 Sb., vyzval Nejvyšší správní soud a vedlejšího účastníka řízení, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili.

9. Nejvyšší správní soud, za který se vyjádřil předseda senátu Filip Dienstbier, navrhl, aby Ústavní soud projednávanou ústavní stížnost odmítl pro zjevnou neopodstatněnost, případně aby ji zamítl. Uvedl, že podání stěžovatele bylo učiněno elektronicky, „prostým“ e-mailem bez zaručeného elektronického podpisu zprávy; elektronickým podpisem byla opatřena pouze příloha zprávy. Ze spisu nevyplývá, že by stěžovatel předmětné podání učinil skutečně již dne 10. 2. 2020, jak uvádí ve své ústavní stížnosti. Na den, kdy podání došlo soudu, především nelze usuzovat z data, které uvedl podatel (slovy „V Praze dne 10. 2. 2020“), ani z data a času elektronického podpisu přílohy e-mailu. Tento podpis totiž není opatřen tzv. časovým razítkem a je odvozen z data a času, na který byl nastaven počítač podatele (slovy na podpisu „Datum: 2020.02.10 23:42:24+01'00“). Podle záznamu o ověření elektronického podání z elektronické podatelny Nejvyššího správního soudu došla zpráva na podatelnu dne 11. 2. 2020 a datum jejího odeslání nelze zjistit. Datum na kopii odeslaného e-mailu, který je přílohou ústavní stížnosti, je podle NSS odvozeno výlučně z data nastaveného v zařízení uživatele a nemůže svědčit o datu skutečného odeslání předmětné zprávy.

10. Nejvyšší správní soud pro účely vyjádření požádal oddělení IT Nejvyššího správního soudu a Ministerstva spravedlnosti, spravujícího centrální e-podatelnu pro soudy, o sdělení dostupných informací o čase odeslání a dojití stěžovatelova podání v projednávané věci. Ze získaných informací vyplývá, že z dostupných zdrojů nelze ani zpětně zjistit s jistotou datum skutečného odeslání podání, a to vzhledem ke způsobu jeho zaslání zvolenému stěžovatelem (prostý e-mail, elektronický podpis přílohy bez časového razítka, využívání poštovních služeb poskytovatele, který negarantuje historii zprávy – tzv. tracing – z fáze před odesláním adresátovi). Údaj „čas podepsání: 2020/02/11 00:42:24 + 2 '00“ v dokumentu „vlastnosti podpisu“ (příloha č. 4 informace IT oddělení NSS) podle NSS svědčí spíše o opaku tvrzení stěžovatele, neboť se v minutách a sekundách shoduje se stěžovatelem uváděným zobrazeným časem elektronického podpisu a rozdíl jedné hodiny odpovídá odlišnému nastavení časového pásma v počítači stěžovatele od systému určujícího vlastnost elektronického podpisu.

11. Podle NSS nejsou naplněny skutkové předpoklady pro aplikaci závěrů nálezu sp. zn. II. ÚS 2560/13 (s odkazem na bod 34); rozdílnost časových údajů o podpisu přílohy a odeslání zprávy, které jsou všechny odvozovány z nastavení odesílatelova zařízení, znemožňuje hodnocení stěžovatelových tvrzení jako dostatečně věrohodných.

Nejvyšší správní soud dále rozporuje správnost závěrů nálezu sp. zn. II. ÚS 2560/13, jde-li o rovnocennost e-mailové komunikace s ostatními způsoby podání, které procesní předpisy umožňují. Podle NSS při volbě tohoto způsobu komunikace nelze, na rozdíl od podání prostřednictvím držitele poštovní licence nebo systému datových schránek, zajistit dostupnost a věrohodnost informací nezbytných pro posouzení zákonných požadavků kladených na včasnost podání. Komunikaci e-mailem je spíše vhodné přirovnat ke službě „soukromého doručovatele“ nebo občanské výpomoci jakékoliv třetí osoby. Podle NSS zákonodárce věděl, proč pouze při podání prostřednictvím držitele poštovní licence poskytuje výhodu spočívající v možnosti předání podání (nikoliv nutně jeho dojití) i poslední den zákonné lhůty.

12. Vedlejší účastník (Úřad městské části Praha 14) Ústavnímu soudu sdělil, že nebude v řízení o ústavní stížnosti uplatňovat práva vedlejšího účastníka. Stěžovatel repliku k vyjádření NSS ve stanovené lhůtě nezaslal.

II. 4

Předpoklady řízení o ústavní stížnosti

13. Ústavní stížnost byla oprávněnou osobou podána včas (§ 72 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů) a není nepřijatelná ve smyslu § 75 odst. 1 téhož zákona; stěžovatel je řádně zastoupen advokátem (§ 30 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 83/2004 Sb.) a Ústavní soud je k projednání ústavní stížnosti příslušný.

III.

Důvody pro předložení otázky k posouzení plénu Ústavního soudu

14. Při rozhodování výše shrnutého případu dospěl první senát k odlišnému názoru ohledně posouzení otázky včasnosti elektronického podání prostřednictvím e-mailu soudu než tehdejší druhý senát v nálezu sp. zn. II. ÚS 2560/13. Níže budou nejprve popsány skutkové okolnosti případu a právní závěry vyjádřené v nálezu sp. zn. II. ÚS 2560/13 (III. 1); následně bude vysvětlen odlišný právní názor předkládajícího prvního senátu (III. 2).

III. 1

Nález sp. zn. II. ÚS 2560/13

15. Skutkové okolnosti věci sp. zn. II. ÚS 2560/13 lze shrnout následovně: Stěžovatel podal blanketní kasační stížnost. Nejvyšší správní soud stěžovatele vyzval k doplnění kasační stížnosti, a to ve lhůtě jednoho měsíce ode dne doručení předmětného usnesení (tj. od 2. 5. 2013). Jelikož konec stanovené lhůty připadl na neděli 2. 6. 2013, posunul se konec lhůty k doplnění kasační stížnosti na pondělí 3. 6. 2013. Nejvyšší správní soud dospěl v napadeném rozhodnutí k závěru, že mu doplnění kasační stížnosti došlo elektronicky e-mailem se zaručeným elektronickým podpisem až dne 4. 6. 2013 v čase 00:26:56, a proto kasační stížnost odmítl. Stěžovatel namítal, že doplnění kasační stížnosti podal již dne 3. 6. 2013 v čase 23:38.

16. Tehdejší druhý senát dospěl k závěru, že odmítnutí kasační stížnosti Nejvyšším správním soudem představuje porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny. Uvedl, že s ohledem na stále se prohlubující elektronizaci justice, která se projevuje v oblasti komunikační, je třeba akcentovat materiální prvek, jehož smysl spočívá v preferenci věcného a meritorního posouzení věci před jejím procesním skončením tam, kde tomu povaha věci vysloveně nebrání. Taková premisa je podle tehdejšího druhého senátu zpřítomněním čl. 90 Ústavy, podle něhož jsou soudy primárně povolány k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům; současně tím sleduje cíl, aby se ze soudnictví nestalo pouhé „vyřizovačství“, tj. upřednostňuje snahu o pokud možno věcné zhodnocení problému po právní a/nebo faktické stránce tak, aby bylo ochráně (nejen základních) práv učiněno zadost.

17. Tehdejší druhý senát v bodě 32 předmětného nálezu uvedl, že „včasným doručením v této rovině je pak nutno rozumět situaci, kdy úkon účastníka, byť učiněný ve formě elektronického podání prostřednictvím e-mailové schránky, třebaže dojde soudu několik minut po půlnoci dne následujícího po dni, jehož uplynutím příslušná lhůta vypršela, byl ve skutečnosti učiněn před jejím uplynutím, tj. kdy e-mail byl odeslán nejpozději ve 23:59 hod. posledního dne lhůty“. Podle druhého senátu se soud s takovým procesním úkonem ostatně zpravidla neseznamuje dříve než na začátku pracovní doby, a proto distinkce, zda k předání příslušného podání (dodání do dispozice soudu) došlo těsně před půlnocí posledního dne lhůty, anebo jen několik hodin, či dokonce minut těsně po půlnoci následujícího dne, nemá faktické materiální důsledky. Podle tehdejšího druhého senátu nelze rozumně

předpokládat, že by se právě v noci dne následujícího po uplynutí lhůty pracovník soudu běžně přihlašoval do informačního systému e-mailových schránek soudu za účelem dalšího nakládání se spisem.

18. Tehdejší druhý senát dále odkázal na nález sp. zn. II. ÚS 1911/11 ze dne 29. 3. 2012 ve znění opravného usnesení ze dne 15. 5. 2012 (N 66/64 SbNU 749), podle kterého platí, že dává-li zákon účastníku řízení možnost, aby procesní úkony činil prostřednictvím veřejné datové sítě (s účinky jako by bylo podání učiněno přímo u soudu), pak není materiálně myslitelné, aby případné poruchy uvnitř doručovacího mechanismu šly na jeho vrub. Podle tehdejšího druhého senátu § 37 odst. 2 soudního řádu správního umožňuje účastníkům řízení činit podání v elektronické formě podepsané elektronicky podle zvláštního zákona [tj. podle zákona č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu a o změně některých dalších zákonů (zákon o elektronickém podpisu), ve znění pozdějších předpisů] a podání v této formě ani nevyžaduje potvrzení písemným podáním shodného obsahu či předložení originálu. Ačkoliv § 40 odst. 4 soudního řádu správního skutečně spojuje zachování lhůty s taxativně vymezenými způsoby podání, v nichž elektronická podání absentují, nelze jej vykládat natolik restriktivně, že by jím bylo znemožněno zachování lhůty prostřednictvím jinak kvalifikované formy podání, a to již pro subsidiární použití ustanovení první a třetí části občanského soudního řádu ve správním soudnictví.

19. Ohledně projednávaného případu tehdejší druhý senát dospěl k závěru, že stěžovatelovo podání bylo NSS doručeno necelých 27 minut po půlnoci dne následujícího po uplynutí stanovené lhůty, a je tedy zřejmé, že NSS měl podání k dispozici již na začátku pracovního dne 4. 6. 2013. Z příslušného výstupu z ISNSS (s odkazem na spis NSS) vyplývá, že ke stažení e-mailové zprávy a jejích příloh došlo až v čase 8:30 a k jejich zpracování v tomto systému až v čase 9:50 hodin. Stěžovatel na výzvu Ústavního soudu předložil kopii odesílané zprávy, která se až na záhlaví shoduje s kopií (výtiskem) předmětné zprávy založené ve spise NSS. Záhlaví přitom obsahuje důležitou informaci o tom, kým, komu, a především kdy byla zpráva odeslána, jakož i údaj o předmětu zprávy a informaci o připojených přílohách. Tehdejší druhý senát zdůraznil, že neměl důvod nevěřit, že kopie e-mailové zprávy a zejména údaj o odeslání zprávy (23:38) jsou správné. E-mailová zpráva byla odeslána před půlnocí, avšak doručena do elektronické podatelny soudu byla až dne 4. 6. 2013 v čase 00:26:56.

20. Podstatu nálezu sp. zn. II. ÚS 2560/13 lze shrnout následovně: Včasnost elektronického podání soudu učiněného prostřednictvím e-mailu je třeba posuzovat podle okamžiku odeslání podání soudu. Bylo-li podání účastníka řízení odesláno v čase 23:38 (ve lhůtě) a soudu došlo v čase 00:26:56 (několik minut po půlnoci následujícího dne po lhůtě), je třeba na ně nahlížet ve smyslu § 40 odst. 4 soudního řádu správního jako na materiálně včasné, byť je formálně opožděné.

III. 2

Odlišný právní názor prvního senátu

21. Po skutkové stránce jsou věci vedené pod sp. zn. II. ÚS 2560/13 a sp. zn. I. ÚS 1179/20 téměř totožné. Stěžovatelé v obou případech podali blanketní kasační stížnost, k jejímuž doplnění jim následně NSS usnesením stanovil měsíční lhůtu. V prvním případě stěžovatel tvrdil, že doplnění kasační stížnosti advokát stěžovatele odeslal prostřednictvím e-mailu Nejvyššímu správnímu soudu v čase 23:38 posledního dne stanovené lhůty; podání podle NSS došlo v čase 00:26 následujícího dne. V nyní projednávaném případě stěžovatel tvrdí, že doplnění kasační stížnosti advokát stěžovatele odeslal prostřednictvím e-mailu NSS v čase 23:44 posledního dne stanovené lhůty; podání podle NSS došlo v čase 2:46 následujícího dne. Významný rozdíl nelze spatřovat v odlišných prodlevách mezi okamžikem odeslání a okamžikem předání podání soudu, neboť právní názor nálezu druhého senátu je založen na tvrzení, že „distinkce, zda k doručení příslušného podání (vlastně jeho dodání do dispozice soudu) došlo těsně před půlnocí posledního dne lhůty, anebo pár hodin nebo dokonce jen několik minut po půlnoci následujícího dne, nemá žádné faktické materiální důsledky“ (viz bod 32 předmětného nálezu). Nepodstatný rozdíl ve srovnávaných případech spočívá v tom, že ve věci sp. zn. II. ÚS 2560/13 byl zaručený elektronický podpis připojen přímo v elektronickém podání (zprávě), zatímco ve věci sp. zn. I. ÚS 1179/20 byla zaručeným elektronickým podpisem opatřena příloha elektronického podání.

22. Při projednávání případu vedeného pod sp. zn. I. ÚS 1179/20 první senát předně dospěl k závěru, že v judikatuře týkající se posuzování otázky včasnosti podání soudu učiněného prostřednictvím e-mailu existuje rozpor. Dřívější nálezková judikatura, která se předmětné otázky týká, nebyla podle prvního senátu v nálezu sp. zn. II. ÚS 2560/13 řádně reflektována a odlišný názor zde vyjádřený nebyl dostatečně odůvodněn; zároveň existuje judikatura pozdější, která „sílu“ a přesvědčivost tohoto nálezu oslabuje. Rozporovaný nález činí často problémy v rozhodovací praxi obecných soudů (v tomto ohledu lze odkázat např. na bod 21 rozsudku NSS č. j. 10 Ads 90/2019-31 ze dne 27. 6. 2019, ve kterém je výslovně uvedeno, že „NSS má za to, že i v samotné judikatuře Ústavního soudu lze asi očekávat další vývoj, neboť její část je k včasnosti elektronických podání až příliš

benevolentní a rozporná s jinou nálezovou judikaturou téhož soudu“; viz rovněž bod 11 rozsudku NSS č. j. 10 Ads 183/2018-54 ze dne 16. 12. 2019, bod 9 usnesení NSS č. j. 9 As 116/2017-15 ze dne 4. 5. 2017 či usnesení Nejvyššího soudu č. j. 23 Cdo 3214/2017-515 ze dne 27. 2. 2018). Obdobně kriticky se k popsanému přístupu Ústavního soudu k posuzování včasnosti podání prostřednictvím e-mailu staví i část doktríny, která označuje argumentaci Ústavního soudu za nepřesvědčivou a ostře kontrastující s účelem lhůt (viz KOCOUREK, T. In: KÜHN, Z., KOCOUREK, T. a kol. Soudní řád správní. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 305).

23. Podle prvního senátu je pro posouzení včasnosti elektronického podání prostřednictvím e-mailu rozhodující okamžik jeho dojití do elektronické podatelny soudu (jeho dispozice), nikoliv okolnosti odeslání. Nález tehdejšího druhého senátu důsledně nerozlišuje mezi elektronickým podáním e-mailem a ostatními způsoby podání předvídanými v § 40 odst. 4 soudního řádu správního a § 57 odst. 3 občanského soudního řádu, zároveň nezohledňuje skutečnost, že advokáti coby osoby profesionálně zastupující účastníky řízení mají k dispozici (povinně) aktivovanou datovou schránku a mohou se soudem bezpečně a průkazně komunikovat prostřednictvím informačního systému datových schránek. Názor tehdejšího druhého senátu podle prvního senátu popírá účel lhůt. Zároveň uvedený „materiální přístup“ bez dalšího absolutizuje právo na přístup k soudu, aniž by dostatečně zvažoval nutné dopady do právní jistoty účastníků řízení. Dodržení stanovené lhůty podle prvního senátu nelze odvozovat od činnosti soudu, tedy od toho, zda a kdy se bude soud podáním zabývat, na druhou stranu je důležitá i objektivní stránka věci – to znamená, zda se podatel choval při komunikaci se soudem v duchu zásady *vigilantibus iura scripta sunt*.

24. Odlišný právní názor prvního senátu lze shrnout následovně: Včasnost elektronického podání soudu učiněného prostřednictvím e-mailu je třeba posuzovat podle okamžiku dojití podání do elektronické podatelny soudu; okolnosti odeslání elektronického podání prostřednictvím e-mailu na straně odesílatele nemohou mít na posouzení včasnosti vliv.

IV.

Předložená otázka prvního senátu k posouzení plénu Ústavního soudu

25. Z výše uvedených důvodů první senát řízení o ústavní stížnosti ve sp. zn. I. ÚS 1179/20 usnesením ze dne 14. 7. 2021 přerušil a podle § 23 zákona o Ústavním soudu předložil následující otázky plénu Ústavního soudu: Je pro ústavně konformní posouzení včasnosti elektronického podání soudu učiněného prostřednictvím e-mailu ve smyslu § 40 odst. 4 soudního řádu správního a § 57 odst. 3 občanského soudního řádu rozhodující okamžik odeslání podání, nebo okamžik, kdy podání dojde do dispozice soudu? Mohou mít okolnosti odeslání takového podání vliv na posouzení otázky jeho včasnosti?

V.

Posouzení věci plénem Ústavního soudu

26. Pro zodpovězení položených otázek (V. 4) je nutné nejprve shrnout ústavněprávní východiska týkající se základního práva na přístup k soudu a problematiky procesních lhůt jako takových (V. 1), dále předestřít relevantní zákonnou úpravu (V. 2) a vývoj judikatury Ústavního soudu týkající se otázky posouzení včasnosti podání (V. 3).

V. 1

Právo na přístup k soudu a smysl procesních lhůt

27. Esenciální součástí práva jednotlivce na soudní ochranu je právo na přístup k soudu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny i v čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny zaručuje každému, že se může domáhat u soudu svého práva „stanoveným postupem“, přičemž „[p]odmínky a podrobnosti upravuje zákon“ (viz čl. 36 odst. 4 Listiny). Právo na přístup k soudu tedy není absolutní a podléhá některým zákonným omezením, jež jsou vtělena zejména do procesních předpisů; žádné z těchto (legitimních) omezení však nesmí být nepřiměřené a nesmí narušovat podstatu chráněného základního práva (viz rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 23. 6. 2016 ve věci Baka proti Maďarsku, č. stížnosti 20261/12, § 120; rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva jsou dostupná na <https://hudoc.echr.coe.int/>). Z hlediska ochrany základních práv a svobod je nezbytné, aby jednotlivé podmínky, za nichž se lze soudní ochrany domáhat, sledovaly legitimní cíl a byly vůči tomuto cíli přiměřené [bod 27 stanoviska pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16 ze dne 28. 11. 2017 (ST 45/87 SbNU 905; 460/2017 Sb.)].

28. Procesní předpisy provádějící předmětná ustanovení Listiny musí obecné soudy a Ústavní soud interpretovat a aplikovat tak, aby na účastníky řízení nebyly kladeny nepřiměřené, tj. nad rámec smyslu a účelu právní úpravy jdoucí požadavky, a nebylo tím fakticky bráněno realizaci práva na soudní ochranu (viz bod 27 nálezu sp. zn. IV. ÚS 410/20 ze dne 16. 6. 2020; všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>). Přepjatý formalismus (či „procesní cynismus“) v postupu soudů je v rozporu s požadavkem zajištění efektivního a faktického přístupu k soudu (srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. 11. 2002 ve věci Běleš a ostatní proti České republice, č. stížnosti 47273/99, § 50–51).

29. Pravidla formálních postupů a lhůty, které je třeba dodržet při podání opravného prostředku nebo žádosti o soudní přezkum, mají na druhou stranu zajistit řádný výkon spravedlnosti a naplnění zásady právní jistoty; účastníci řízení přitom mají právo očekávat, že daná pravidla budou respektována (viz rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 15. 10. 2002 ve věci Canete de Goni proti Španělsku, č. stížnosti 55782/00, § 36). Dodržování formalizovaných zákonných postupů je nezbytné, neboť omezuje libovůli soudu a zajišťuje rovnost zbraní účastníků řízení, efektivní rozhodnutí sporu v přiměřené lhůtě a respekt k soudu (srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 5. 4. 2018 ve věci Zubac proti Chorvatsku, č. stížnosti 40160/12, § 96).

30. Lze uzavřít, že ze zákazu přepjatého formalismu na straně jedné a požadavku zachování právní jistoty na straně druhé vyplývá, že soudy se při uplatňování příslušných procesních pravidel musí vyvarovat jak excesivní rigidity, která by mohla ohrožovat materiální spravedlnost řízení jako celek, tak přílišné flexibility, jež by vedla k odstranění procesních požadavků stanovených zákonem a předvídatelnosti procesního postupu soudu (viz rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 31. 1. 2017 ve věci Hasan Tunç a další proti Turecku, č. stížnosti 19074/05, § 32–33).

31. Ohledně funkce a významu procesních lhůt v právním řádu vyplývá z judikatury Ústavního soudu následující: Smyslem právního institutu lhůty obecně je snížení entropie (neurčitosti) při uplatňování práv, časové omezení stavu nejistoty v právních vztazích, urychlení procesu rozhodování s cílem reálného dosažení zamýšlených cílů (viz bod 25 nálezu sp. zn. I. ÚS 2025/19 ze dne 21. 4. 2020). Normativní vymezení času pro uplatnění práv přitom může dopadat jak do oblasti hmotných, tak i procesních subjektivních práv [nálezu sp. zn. II. ÚS 738/2000 ze dne 11. 9. 2001 (N 134/23 SbNU 273)]. Stanovené procesní lhůty vymezují časový úsek pro provedení procesního úkonu účastníkem řízení [srov. nálezu sp. zn. III. ÚS 236/99 ze dne 13. 1. 2000 (N 5/17 SbNU 35)].

V. 2

Relevantní zákonná úprava

32. Podle § 37 odst. 2 soudního řádu správního lze podání obsahující úkon, jímž se disponuje řízením nebo jeho předmětem, provést písemně, ústně do protokolu, popřípadě v elektronické formě. Bylo-li takové podání učiněno v jiné formě, musí být do tří dnů potvrzeno písemným podáním shodného obsahu nebo musí být předložen jeho originál, jinak se k němu nepřihlíží.

33. V projednávané věci je přímo aplikován § 40 odst. 4 soudního řádu správního, který zní:

„Lhůta je zachována, bylo-li podání v poslední den lhůty předáno soudu nebo jemu zasláno prostřednictvím držitele poštovní licence, popřípadě zvláštní poštovní licence anebo předáno orgánu, který má povinnost je doručit, nestanoví-li tento zákon jinak.“

34. V tomto případě sice není v souvislosti s posuzovanou věcí důvod použít podle § 64 soudního řádu správního přiměřeně ustanovení první a třetí části občanského soudního řádu, neboť soudní řád správní obsahuje samostatnou a úplnou úpravu o zachování lhůt, avšak závěry plynoucí ze stanoviska lze vztáhnout též k občanskému soudnímu řízení a k obsahově shodnému ustanovení § 57 odst. 3 občanského soudního řádu, které stanoví, že:

„Lhůta je zachována, je-li posledního dne lhůty učiněn úkon u soudu nebo podání odevzdáno orgánu, který má povinnost je doručit.“

35. Také podle § 42 odst. 1 a 2 občanského soudního řádu se písemné podání činí v listinné nebo elektronické podobě prostřednictvím veřejné datové sítě nebo telefaxem. Písemné podání obsahující návrh ve věci samé učiněné telefaxem nebo v elektronické podobě je třeba nejpozději do 3 dnů doplnit předložením jeho originálu, případně písemným podáním shodného znění; k těmto podáním, pokud nebyla ve stanovené lhůtě doplněna, soud nepřihlíží. Podle odstavce 3 téhož ustanovení platí, že v případě podání v elektronické podobě podepsaného způsobem, se

kterým zvláštní právní předpis spojuje účinky vlastnoručního podpisu, se nevyžaduje doplnění podání předložením jeho originálu podle odstavce 2.

V. 3

Vývoj judikatury Ústavního soudu v otázce posouzení včasnosti podání soudu

36. Otázkou posouzení včasnosti podání se Ústavní soud zpočátku zabýval zejména ve vztahu k podání učiněnému telefaxem. Již v nálezu sp. zn. I. ÚS 460/97 ze dne 6. 10. 1998 (N 114/12 SbNU 137) posuzoval, zda Nejvyšší soud zhodnotil ústavně konformně včasnost dovolání, které podal advokát stěžovatele. V předmětném případě tehdejší první senát dospěl k závěru, že účastníkům řízení nemůže být přičítáno k tíži, že prokazatelně odeslané faxové podání nebylo nalezeno v soudní evidenci. Obdobně též nálezy sp. zn. III. ÚS 329/2000 ze dne 23. 11. 2000 (N 176/20 SbNU 245), sp. zn. IV. ÚS 179/06 ze dne 10. 9. 2008 (N 153/50 SbNU 355); nález sp. zn. I. ÚS 1286/10 ze dne 8. 9. 2010 (N 191/58 SbNU 695), nález sp. zn. I. ÚS 463/03 ze dne 17. 1. 2006 (N 13/40 SbNU 109) či sp. zn. I. ÚS 548/03 ze dne 30. 5. 2006 (N 107/41 SbNU 343). Citované nálezy se týkaly případů, ve kterých bylo sporné, zda podání soudu vůbec došlo, resp. případů, ve kterých podání nebylo nalezeno v soudní evidenci.

37. V usnesení sp. zn. I. ÚS 250/05 ze dne 20. 7. 2005 Ústavní soud naopak posuzoval ústavní stížnost stěžovatelky, která tvrdila, že doplnění kasační stížnosti odeslala prostřednictvím telefaxu včas poslední den lhůty, NSS však odmítl její kasační stížnost jako opožděnou s tím, že doplnění došlo až následující den (po lhůtě) v čase 00:28. Tehdejší první senát odmítl ústavní stížnost stěžovatelky jako zjevně neopodstatněnou a dospěl k závěru, že pro posouzení včasnosti podání prostřednictvím telefaxu je rozhodné, kdy došlo soudu, nikoliv kdy bylo odesláno. Předmětné usnesení není v rozporu s náleзовou judikaturou uvedenou v předchozím odstavci právě proto, že v této věci se podání „neztratilo“ u soudu, okamžik jeho předání soudu byl naopak postaven najisto.

38. Ve věci, v níž byl vydán nález sp. zn. I. ÚS 578/06 ze dne 14. 3. 2007 (N 49/44 SbNU 629), stěžovatel tvrdil, že dovolání bylo předáno příslušnému soudu v čase 23:08 posledního dne lhůty; obecné soudy podle něj chybně dospěly k závěru, že dovolání došlo až den následující, neboť faxový přístroj nebyl řádně upraven na zimní čas. Tehdejší první senát rozhodnutí obecných soudů zrušil, protože se nezabývaly navrženými důkazy. V této souvislosti je vhodné uvést, že ani tento nález není v rozporu s předchozí judikaturou, naopak potvrzuje ratio usnesení sp. zn. I. ÚS 250/05, tedy že rozhodným okamžikem pro posuzování telefaxového podání je okamžik předání soudu, k němuž měly obecné soudy provádět dokazování.

39. K podání učiněnému e-mailem se Ústavní soud původně vyjádřil v usnesení sp. zn. III. ÚS 2361/08 ze dne 22. 1. 2009, v němž uvedl, že žaloba stěžovatele ve formě elektronického podání (neopatřeného zaručeným elektronickým podpisem) není úkonem učiněným prostřednictvím držitele poštovní licence, popřípadě zvláštní poštovní licence ani předáním orgánu, který má povinnost je doručit, u něhož pro zachování lhůty postačí předání k přepravě. Závěr o včasnosti podání ve smyslu § 40 odst. 4 soudního řádu správního může být podle tehdejšího třetího senátu založen jen na zjištění, že zásilka byla nejpozději poslední den zákonné lhůty fakticky příslušnému soudu předána (došla k němu). V daném usnesení tedy tehdejší třetí senát potvrdil podstatu závěru vyjádřeného v usnesení sp. zn. I. ÚS 250/05 i vůči e-mailovému podání.

40. Závazně se přímo k okamžiku, ke kterému je třeba posuzovat včasnost podání učiněného prostřednictvím telefaxu i podání učiněného prostřednictvím e-mailu bez zaručeného elektronického podpisu, vyjádřil Ústavní soud v nálezu sp. zn. IV. ÚS 2492/08 ze dne 14. 7. 2011 (N 132/62 SbNU 79). V daném případě obecné soudy posoudily jako opožděné odvolání, které bylo předáno soudu v poslední den lhůty (u telefaxového podání v čase 23:49–23:51), protože při posouzení otázky včasnosti vycházely až z okamžiku, ke kterému se s faxovým podáním seznámil zaměstnanec soudu a vyznačil jej na spis razítkem (čas 7:10 den po lhůtě). Tehdejší čtvrtý senát dospěl k jasnému závěru, že učiní-li účastník řízení podání telefaxem, je pro posouzení včasnosti podání rozhodné, kdy došlo soudu; vázání okamžiku faxového podání na moment, kdy se s ním pracovník soudu seznámí, případně má povinnost seznámit, by na straně účastníků řízení zakládalo stav nejistoty. Podle tehdejšího čtvrtého senátu je podání účastníka provedené prostřednictvím telefaxu soudu předáno v okamžiku, kdy dojde na zařízení soudu přijímající telefaxová podání. Ohledně podání prostřednictvím e-mailu tehdejší čtvrtý senát uvedl, že „vše, co bylo konstatováno ve vztahu k faxovému podání, platí obdobně rovněž pro podání činěná elektronickou formou“ (bod 15 předmětného nálezu).

41. Jednoznačný závěr ohledně nutnosti posuzovat včasnost podání prostřednictvím telefaxu k okamžiku předání podání soudu následně potvrdil Ústavní soud i v nálezu sp. zn. III. ÚS 2509/08 ze dne 11. 2. 2009 (N 23/52 SbNU 221). V předmětné věci stěžovatel tvrdil, že telefaxové podání bylo doručeno soudu v poslední den lhůty; NSS

odmítl kasační stížnost jako opožděnou s tím, že podání sice bylo odesláno poslední den lhůty v čase 23:35, soudu však došlo až den následující v čase 00:40. Tehdejší třetí senát dospěl k jasnému závěru, že u faxových podání, na rozdíl od podání zasílaných prostřednictvím držitelů poštovní licence, popř. jiného orgánu, který má povinnost je doručit, je pro posouzení jeho včasnosti rozhodující nikoliv okamžik odesílání podání, nýbrž okamžik jeho doručení. Za stavu důkazní nouze, kdy nelze ověřit pravdivost stěžovatelova tvrzení o době zaslání faxového podání, a tento stav byl zaviněn obecnými soudy, je třeba vycházet z presumpce včasnosti doručení kasační stížnosti.

42. Z výše uvedeného přehledu vyplývá, že dosud byla judikatura týkající se samotné otázky posouzení včasnosti podání učiněného prostřednictvím telefaxu a e-mailu jednotná v tom, že za rozhodný okamžik pro posouzení včasnosti označovala okamžik předání (dojití) podání soudu. Změnu v této judikatuře nelze spatřovat ani ve výše citovaném nálezu sp. zn. II. ÚS 1911/11, na který odkazoval tehdejší druhý senát v rozporovaném nálezu sp. zn. II. ÚS 2560/13. Nález sp. zn. II. ÚS 1911/11 se netýkal podání prostřednictvím e-mailu ani telefaxu, nýbrž podání učiněného prostřednictvím formuláře elektronické podatelny dostupného na internetových stránkách www.justice.cz. V předmětném případě nebyla sporná otázka okamžiku předání podání, nýbrž skutečnost, zda advokát stěžovatelů podal po obsahové stránce podání úplné, či zda byla neúplnost došlého podání způsobena chybou v přenosu dat prostřednictvím veřejné datové sítě. Tehdejší druhý senát dospěl k závěru, že není materiálně myslitelné, aby případné poruchy uvnitř fungování elektronického systému doručování byly vyloženy k tíži účastníka. Prokáže-li podle tehdejšího druhého senátu účastník řízení věrohodně, že dokumenty tvrzeného obsahu odeslal prostřednictvím veřejné datové sítě příslušnému soudu, je v nich obsažené procesní podání projednatelné i v případě, že soudu nebylo doručeno v úplné podobě.

43. V nálezu sp. zn. IV. ÚS 2446/11 ze dne 14. 11. 2011 (N 194/63 SbNU 239) Ústavní soud závazný názor ohledně otázky posouzení včasnosti podání prostřednictvím e-mailu (znovu) potvrdil. V předmětné věci měla stěžovatelka odvolání e-mailem odeslat poslední den lhůty v čase 22:38; obecné soudy však její podání odmítly jako opožděné, neboť podání bylo opatřeno razítkem podatelny s vyznačením, že soudu došlo až třetí den po uplynutí zákonné lhůty. Tehdejší čtvrtý senát v odůvodnění dospěl k závěru, že včasnost podání učiněného elektronickou formou bez zaručeného elektronického podpisu je třeba posuzovat podle okamžiku, kdy elektronická zpráva došla příslušnému soudu, a není rozhodné, kdy se s ním příslušný pracovník podatelny seznámil a jaké na něm vyznačil datum doručení. Tehdejší čtvrtý senát se v dané věci dotázal správce informačního systému soudu na datum a čas doručení e-mailové zprávy; z jeho sdělení vyplynulo, že e-mailová zpráva obsahující odvolání byla soudu doručena nejpozději poslední den lhůty v čase 23:24. Existuje-li pochybnost o včasnosti podání učiněného elektronickou formou bez zaručeného elektronického podpisu a okamžik jeho dojití soudu je stěžejním pro rozhodnutí, musí soud učinit příslušné kroky směřující ke zjištění přesného okamžiku dojití podání; s údajem obsaženým na razítku, kterým označí podání podatelna soudu, se nelze bez dalšího spokojit.

44. Otázkou včasnosti se Ústavní soud dále zabýval i ve vztahu k podání učiněnému prostřednictvím datové schránky. V nálezu sp. zn. II. ÚS 3518/11 ze dne 10. 1. 2012 (N 7/64 SbNU 69) dospěl k závěru, že v informačním systému datových schránek jsou obsaženy veškeré informace o datových schránkách, které jsou obecným soudům plně dostupné. Spojil-li obecný soud při hodnocení včasnosti podání odeslaného prostřednictvím datové schránky okamžik dojití datové zprávy k soudu s okamžikem, kdy se pověřený zaměstnanec do datové schránky přihlásil, a v důsledku toho vyhodnotil podání jako opožděné, porušil právo účastníka na přístup k soudu. V tomto smyslu tedy byl předmětný nález konzistentní s předchozí judikaturou týkající se podání učiněného prostřednictvím telefaxu, e-mailu a elektronické podatelny Ministerstva spravedlnosti.

45. Následně však vydal tehdejší druhý senát rozporovaný nález sp. zn. II. ÚS 2560/13, ve kterém vyslovil svůj výše popsáný názor založený na „materiálním přístupu“ posuzování včasnosti podání učiněného prostřednictvím e-mailu. Na nález sp. zn. II. ÚS 2560/13 do jisté míry navázal tehdejší první senát nálezem sp. zn. I. ÚS 892/14 ze dne 20. 8. 2014 (N 157/74 SbNU 349). V něm shledal včasným odpor proti trestnímu příkazu, který měl být odeslán e-mailem opatřeným zaručeným elektronickým podpisem poslední den lhůty v čase 19:12, avšak vlivem technické chyby na straně odesílatele (advokáta) soudu nedošel. Následně advokát totéž podání pro jistotu přeposlal znovu (avšak po půlnoci) a odpor soudu došel v čase 00:27. Závěr nálezu je jednoznačný: Bylo-li podání odesláno po půlnoci a po půlnoci soudu také došlo (obojí po lhůtě), je třeba na toto formálně opožděné podání nahlížet jako na materiálně včasné, projevil-li odesílatel v poslední den lhůty vůli a snahu procesní úkon včas učinit, byť k tomu z důvodů na jeho straně nedošlo. Stran prokázání tvrzeného úmyslu e-mail odeslat včas tehdejší první senát uvedl, že byť si je vědom, že hlavička e-mailu není nezvratným důkazem, že původní e-mail byl skutečně odeslán; v řízení před obecným soudem původní odeslání nebylo nijak zpochybněno a soud se s touto okolností nijak nevypořádal. Závěr tehdejšího prvního senátu v tomto smyslu „posouvá“ materiální přístup rozporovaného nálezu sp. zn. II. ÚS 2560/13, neboť v této věci stěžovatel ani netvrdil, že podání e-mailem ve lhůtě doručeno bylo, naopak tvrdil pouze svoji vůli podání ve lhůtě učinit. První senát zdůraznil, že předmětnou věc

posuzuje prizmatem práva na veřejné projednání věci v přítomnosti účastníka řízení podle čl. 38 odst. 2 Listiny, což problematiku staví částečně do jiného světla. Z toho důvodu první senát nyní rozporuje zejména dřívější nálezy sp. zn. II. ÚS 2560/13.

46. Otázkou posouzení včasnosti podání soudu se následně Ústavní soud ještě několikrát zabýval v několika usneseních (viz např. usnesení sp. zn. III. ÚS 269/15 ze dne 30. 3. 2015 či usnesení sp. zn. III. ÚS 517/20 ze dne 6. 4. 2020). V usnesení sp. zn. I. ÚS 137/15 ze dne 18. 3. 2015 se tehdejší první senát podrobně zabýval ústavní stížností, v níž stěžovatelka tvrdila, že e-mailem podala žalobu proti rozhodnutí správního orgánu den před koncem lhůty, nicméně správní soudy se žalobou nezabývaly, protože stěžovatelka podala po dvou a půl letech návrh na určení lhůty k provedení procesního úkonu, který správní soudy odmítly. Tehdejší první senát v předmětném rozhodnutí upozornil, že názory vyslovené v nálezech sp. zn. II. ÚS 1911/11, sp. zn. II. ÚS 2560/13 a sp. zn. I. ÚS 892/14 „je nutno aplikovat s ohledem na konkrétní okolnosti případu jakožto jistou korekci výkladu obecných soudů, podle něhož je pro posouzení včasnosti e-mailových podání rozhodující okamžik jejich dodání, nikoli okamžik, kdy byla odeslána“. Podle tehdejšího prvního senátu bylo zmeškání lhůty k podání žaloby v dané věci způsobeno nedostatečnou péčí stěžovatelky o vlastní práva; připuštění žaloby by s ohledem na prodlevu od uplynutí lhůty představovalo výrazné narušení funkce a účelu institutu lhůt. V usnesení sp. zn. I. ÚS 1903/16 ze dne 21. 6. 2016 Ústavní soud posuzoval včasnost ústavní stížnosti podané prostřednictvím telefaxu v poslední den lhůty v čase 23:46 (podle záhlaví telefaxové zprávy), dodané Ústavnímu soudu následující den v čase 03:54. V předmětném rozhodnutí soudce zpravodaj podrobně popsal existující rozpor v náleзовé judikatuře Ústavního soudu, nicméně dospěl k závěru, že předložení věci plénu podle § 23 zákona o Ústavním soudu brání skutečnost, že stěžovatelka nebyla zastoupena advokátem.

V. 4

Ústavně konformní posouzení včasnosti podání soudu učiněného prostřednictvím e-mailu

47. Z výše uvedeného vývoje judikatury Ústavního soudu vyplývá rozpor v otázce posouzení včasnosti podání učiněného e-mailem, a tedy i potřeba přijetí stanoviska plénem podle § 23 zákona o Ústavním soudu. Plénum dospělo k závěru, že je třeba rozporovaný závěr nálezu sp. zn. II. ÚS 2560/13 překonat a postavit ve smyslu dřívější ustálené judikatury najisto, že včasnost e-mailového podání je v souladu s ústavně konformním výkladem § 40 odst. 4 soudního řádu správního a § 57 odst. 3 občanského soudního řádu třeba posuzovat podle okamžiku předání (dojití) do dispozice soudu.

48. Materiální přístup uplatněný v nálezu sp. zn. II. ÚS 2560/13 je postaven na dvou klíčových tezích: Zaprvé je podle závěru tehdejšího druhého senátu podání soudu učiněné prostřednictvím e-mailu nutné považovat za včasné, odeslal-li podatel e-mail ve stanovené lhůtě. Zadruhé je pro posouzení včasnosti rozhodný okamžik, kdy se s podáním fakticky seznámí zaměstnanec soudu nebo soudce.

49. Podle pléna není ani jedna z uvedených premis tohoto tzv. materiálního přístupu z ústavněprávního hlediska udržitelná. Dále bude vysvětleno, proč nemůže být u elektronického podání učiněného e-mailem lhůta zachována okamžikem odeslání podání jako u jiných „privilegovaných“ způsobů podání [V. 4 a)]. Následuje odůvodnění, proč posuzování včasnosti podání s ohledem na okamžik faktického seznámení ze strany soudu není souladné se smyslem procesních lhůt [V. 4 b)]. Poslední část odůvodnění předestírá, jak je třeba postupovat v situacích, vznikne-li pochybnost o včasnosti elektronického podání učiněného prostřednictvím e-mailu [V. 4 c)].

V. 4 a)

Posouzení včasnosti e-mailového podání k okamžiku předání podání soudu

50. Rozporovaný nálezy sp. zn. II. ÚS 2560/13 uvádí, že s ohledem na prohlubující se elektronizaci justice je třeba elektronické podání učiněné prostřednictvím e-mailu považovat za včasné, bylo-li odesláno v poslední okamžik lhůty, tj. byl-li e-mail odeslán „nejpozději ve 23:59 hod. posledního dne lhůty“ (viz body 31–32). Dále tehdejší druhý senát uvádí, že „[a]čkoliv ustanovení § 40 odst. 4 s. ř. s. skutečně spojuje zachování lhůty toliko s taxativně vymezenými způsoby podání, v nichž elektronická podání absentují, nelze jej vykládat natolik restriktivně, že by jím bylo znemožněno zachování lhůty prostřednictvím jinak kvalifikované formy podání [...]“ (viz bod 34).

51. Ustanovení § 40 odst. 4 soudního řádu správního stanoví, že lhůta je zachována, bylo-li podání v poslední den lhůty: a) předáno soudu; b) jemu zasláno prostřednictvím držitele (zvláštní) poštovní licence; c) předáno orgánu, který má povinnost je doručit. Ustanovení § 57 odst. 3 občanského soudního řádu zachování lhůty kromě okamžiku

předání soudu spojuje toliko s odevzdáním orgánu, který má povinnost jej doručit. Z pohledu zachování lhůty ve smyslu citovaných ustanovení je třeba okamžik faktického předání soudu chápat jako standard, zatímco způsob předání podání orgánu, který má povinnost je doručit, představuje určitou „privilegovanou“ cestu, se kterou je spojeno beneficium zachování lhůty ještě dříve, než se podání fakticky dostane k soudu, a doba přepravy se účastníku do lhůty k učinění podání nezapočítává. Pro zodpovězení položené otázky je třeba zkoumat, zda je s ohledem na základní právo účastníka na přístup k soudu nutné chápat podání učiněné e-mailem jako standardní způsob navázaný až na okamžik předání soudu, nebo zda jde o podání prostřednictvím „orgánu, který má povinnost je doručit,“ jakožto způsob spojený s okamžikem odeslání.

52. Mezi standardní způsoby podání, které pod „privilegované“ způsoby ve smyslu výše citovaných ustanovení podřadit nelze, patří typicky osobní podání. Podatel musí při osobním podání fakticky je předat na podatelnu soudu ve stanovené lhůtě. Je běžné, že podatelna soudu je otevřená pouze ve stanovených úředních hodinách; nestihnou-li podatel podání učinit poslední den lhůty ve vymezených úředních hodinách, osobně již podání učinit nemůže, byť mu do konce formální lhůty (stanovené dny či měsíce) zbývá zpravidla několik hodin. Podatel může i pověřit třetí osobu, aby jeho podání osobně předala soudu za něj. Byť pověřená osoba může mít smluvní povinnost předat podání soudu a byť může být za jeho případné nepředání odpovědná vůči podateli, není lhůta podatele zachována, není-li podání soudu ve stanovené lhůtě fakticky předáno.

53. Za standardní způsob podání, s nímž není spojeno beneficium zachování lhůty, je třeba obdobně považovat podání učiněné telefaxem (v praxi již téměř nevyužívané), které vyvolává časové účinky až k okamžiku, kdy je dodáno do zařízení provozovaného soudem. Stejně jako u předání podání prostřednictvím třetí osoby odesílatel u telefaxového podání využívá služeb třetích osob – telefonních společností. Jde tedy o soukromoprávní ujednání způsobu podání, za které stát nenese odpovědnost.

54. Orgánem, který má povinnost podání doručit, je v první řadě držitel poštovní licence. Byť § 40 odst. 4 soudního řádu správního vysloveně zmiňuje držitele poštovní licence vedle samostatného pojmu orgánu, který má povinnost podání doručit, lze s ohledem na znění § 57 odst. 3 občanského soudního řádu, který držitele poštovní licence samostatně neuvádí, dospět k závěru, že držitel poštovní licence pod tento obecný pojem spadá (obdobně viz HROMADA, M. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., DOLEŽÍLEK, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, § 57).

55. Zákonné beneficium zachování lhůty u využití služeb držitele poštovní licence má své opodstatnění. V případě podání prostřednictvím držitele poštovní licence, stejně jako u podání prostřednictvím soukromé třetí osoby, předává podatel zásilku třetímu subjektu (přepravci), aby ji na základě smlouvy uzavřené mezi odesílatelem a přepravcem dodal soudu. Na rozdíl od standardního podání prostřednictvím třetí osoby se pravidla pro podání prostřednictvím držitele poštovní licence řídí zákonem, který podrobně upravuje podmínky pro podnikání v oblasti poštovních služeb, poskytování a provozování poštovních služeb a práva a povinnosti, které při tom vznikají [viz zákon č. 29/2000 Sb., o poštovních službách a o změně některých zákonů (zákon o poštovních službách), ve znění pozdějších předpisů]. Skutečnost, že jde o povinnost dodání podání upravenou zákonem, je pro zachování lhůty zásadní. Využije-li podatel služeb třetí osoby, která fakticky poskytuje poštovní služby, byť není držitelem (zvláštní) poštovní licence podle zákona o poštovních službách, lhůta není zachována, není-li podání předáno soudu v poslední den stanovené lhůty. Jinak řečeno, takovou třetí osobu nelze považovat za orgán, který má povinnost podání doručit ve smyslu § 40 odst. 4 soudního řádu správního. Zachování lhůty předáním držiteli poštovní licence je založeno na zákonné garanci, že se poskytování poštovních služeb bude řídit speciálním režimem v odpovídající kvalitě [viz např. speciální úpravu pro uzavření poštovní smlouvy (§ 5 zákona o poštovních službách) či speciální úpravu odpovědnosti za škodu vzniklou při poskytování poštovních služeb (§ 12 a násl. téhož zákona)].

56. Stejná logika se uplatní i v případě dalších orgánů, které mají zákonnou povinnost podání doručit. Ve vztahu k osobám, jejichž svoboda je omezena, je těmito orgány třeba rozumět např. Vězeňskou službu (srov. § 17 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a § 13 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů) či ústav pro výkon zabezpečovací detence (srov. § 8 zákona č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů).

57. Diametrálně odlišná situace nicméně nastává u elektronického podání učiněného e-mailem, které se od podání učiněného prostřednictvím držitele poštovní licence odlišuje právě absencí zákonné garance způsobu doručení. Zasílá-li odesílatel podání prostřednictvím e-mailu, předává datovou zprávu provozovateli jeho e-mailového serveru, aby ji na základě příslušných smluvních podmínek doručil soudu do jeho e-mailové schránky. Povinnost doručení na straně provozovatele

e-mailového serveru je založena výlučně na základě soukromoprávního ujednání, jehož kvalita není zákonem specificky upravena; stát za fungování soukromých provozovatelů e-mailových serverů nenese odpovědnost. V tomto smyslu lze e-mailové podání připodobnit k podání prostřednictvím telefaxu a prostřednictvím třetí osoby, která není držitelem poštovní licence ani jiným orgánem, který má povinnost podání doručit. E-mailové podání učiněné v elektronické podobě prostřednictvím veřejné datové sítě je spíše jen dalším technickým prostředkem, jehož využitím dochází k přenosu datové zprávy od odesílatele k příjemci (adresátovi).

58. Důležitá je skutečnost, že cesta e-mailového podání nemusí být přímočará (tj. z e-mailového serveru odesílatele na e-mailový server soudu/státu); e-mail může putovat přes několik jiných e-mailových serverů provozovaných dalšími soukromými třetími osobami. Státu lze přitom z pohledu včasnosti podání připisovat odpovědnost pouze za fungování e-mailových serverů, které provozují e-mailové schránky soudů; technické problémy na straně podatele či provozovatelů e-mailových serverů soud (stát) ovlivnit nemůže.

59. Neexistence příslušné zákonné úpravy (která existuje u „privilegovaných“ způsobů podání) způsobuje, že není zaručena odpovídající kvalita podání prostřednictvím e-mailu. Ze strany soukromých provozovatelů nemusí existovat povinnost podání doručit, natož je doručit v předvídatelné době. S absencí zákonné garance je dále spojen problém s případným prokazováním přesného okamžiku odeslání e-mailové zprávy. Jelikož stát za činnost provozovatelů e-mailových serverů, po kterých e-mailová zpráva putovala, neodpovídá, nemá ani přímý přístup k prokazatelnému údaji o okamžiku odeslání (jako tomu je u podání prostřednictvím držitele poštovní licence). Naopak, v záznamu o ověření elektronického podání došlého na elektronickou podatelnu, který má soud v soudním spise k dispozici, se přesný okamžik odeslání neuvádí, právě proto, že údaj bez dalšího dokazování získat nelze (viz dále).

60. Z výše uvedeného vyplývá, že elektronické podání učiněné prostřednictvím e-mailu se od „privilegovaného“ způsobu podání prostřednictvím držitele poštovní licence výrazně odlišuje v tom, že kvalita doručování prostřednictvím e-mailu není garantována zákonem. Z tohoto důvodu nelze podání prostřednictvím e-mailu považovat za jeden z „privilegovaných“ způsobů, se kterými je spojeno zachování lhůty k okamžiku odeslání podání.

61. Posuzování včasnosti e-mailového podání jakožto standardního způsobu podání k okamžiku předání e-mailového podání soudu není excesivní procesní podmínkou, která by nepřiměřeně zasahovala do práva účastníků na efektivní a faktický přístup k soudu. Navázání zachování lhůty na okamžik dojití podání sleduje legitimní cíl zajištění řádného výkonu spravedlnosti. Jak je výše vysvětleno, není údaj o okamžiku odeslání e-mailového podání soudu přímo přístupný, a jeho zjištění by si tudíž vyžádalo za každé situace provedení podrobného dokazování jen k zachování procesní lhůty, což by vedlo k snížení efektivnosti soudního řízení jako celku.

62. Požadavek posuzování včasnosti e-mailového podání k okamžiku jeho předání soudu je přiměřený proto, že účastníci řízení mají k dispozici více způsobů podání, jakými mohou své podání soudu zaslat. Každý ze zákonem předvídaných způsobů podání má přitom své přednosti i nevýhody z hlediska rychlosti, dostupnosti či spolehlivosti. Zvolí-li účastníci řízení, či dokonce jejich profesionální zástupci – advokáti, kteří mohou pohodlně využít dobře fungující systém datových schránek, k podání služby provozovatelů e-mailových serverů, jejichž kvalita není zákonem garantována, je přiměřené, aby v souladu se zásadou *vigilantibus iura scripta sunt* nesli následky případných technických problémů těchto provozovatelů. Prohlubující se elektronizace justice nemůže vést k absolutizaci práva na přístup k soudu bez ohledu na podstatné rozdíly odlišných způsobů podání. Nezaručuje-li zákonná úprava odpovídající kvalitu podání prostřednictvím e-mailu, zachování lhůty spojené pouze s okamžikem odeslání e-mailu by vedlo k ohrožení řádného výkonu spravedlnosti.

63. Plénium Ústavního soudu tedy uzavírá, že nález sp. zn. II. ÚS 2560/13 je nutné překonat v tom smyslu, že v souladu s ústavně konformním výkladem § 40 odst. 4 soudního řádu správního a § 57 odst. 3 občanského soudního řádu je třeba včasnost elektronického podání učiněného prostřednictvím e-mailu posuzovat podle okamžiku, kdy dojde soudu, nikoliv k okamžiku jeho odeslání.

V. 4 b)

Posuzování okamžiku předání e-mailového podání

64. Dospělo-li plénium k závěru, že včasnost e-mailových podání se má posuzovat k okamžiku jejich dojití soudu, je dále třeba s ohledem na rozporovaný nález sp. zn. II. ÚS 2560/13 postavit najisto, co lze pod takovým

okamžikem rozumět. Podle druhé podmínky „materiálního“ přístupu tehdejšího druhého senátu totiž e-mailové podání musí být předáno soudu před tím, než se zaměstnanec soudu či soudce s podáním fakticky seznámí. Podle pléna však posuzovat včasnost podání s ohledem na okamžik, k jakému se s ním zaměstnanec soudu fakticky seznámí, nelze, neboť takový přístup by vedl k výrazné nejistotě podatelů i ostatních účastníků řízení. K faktickému seznámení s podáním nemusí nutně dojít vždy na počátku pracovní doby zaměstnanců soudu, což vede k neurčitosti, jaká časová prodleva (řády minut, hodin nebo dnů) mezi odesláním a doručením po uplynutí lhůty je ještě materiálně přípustná.

65. Problematičnost představy, že soud se běžně fakticky seznamuje s podáním učiněným e-mailem až na počátku pracovní doby, odhaluje výstižně usnesení sp. zn. I. ÚS 1903/16, ve kterém se uvádí, že „vyžaduje-li to řádný výkon soudnictví, má soudce provádět potřebné úkony a jinou činnost nad stanovenou pracovní dobu, a to i v noci nebo ve dnech pracovního klidu, popřípadě v rámci nařízené pracovní pohotovosti. Soudce musí být připraven vykonat při výkonu soudnictví určitou činnost (provést potřebný úkon) kdykoliv (v kteroukoliv dobu, v níž musí být podle zákona provedena), neboť soudce je soudcem 24 hodin denně, 7 dní v týdnu a může být kdykoliv povolán k výkonu svého zaměstnání“ (viz bod 11 předmětného usnesení). Zároveň si však lze představit i druhý extrém, kdy by soud postupoval liknavě a s podáním by se příliš dlouhou dobu (ba dokonce vůbec) neseznámil. Argumentem ad absurdum by bylo možné tvrdit, že dává-li podle materiálního přístupu smysl, aby soud věcně posoudil opožděné podání, které mu bylo předáno několik hodin před tím, než se s ním zaměstnanec soudu či soudce seznámí na začátku své „pracovní doby“, mělo by rovněž dávat smysl, aby soud věcně posoudil podání učiněné opožděně v řádu několika dnů v případě, že by zaměstnanec soudu či soudce v předmětné věci žádné kroky neučinil kupříkladu týden.

66. Z právě uvedeného vyplývá, že nelze obecně určit přesný okamžik, kdy se soudce (asistent či zaměstnanec soudu) s konkrétním podáním materiálně seznámí; už vůbec tento okamžik nemohou předvídat účastníci řízení. Právě taková neurčitost hranice, kdy je ještě nutné považovat podání učiněné formálně opožděně za materiálně včasné, vytváří nepřipustný prostor pro svévolné posuzování běhu lhůt ze strany soudu.

67. Uplynutí procesní lhůty (jakožto časově vymezeného úseku pro provedení určitého procesního úkonu účastníkem řízení) je pouze důsledkem plynutí času. Je-li něco jasné a předvídatelné, tak právě to, že čas plyne určitým známým způsobem. Spojení posouzení zachování lhůty s neurčitým okamžikem (faktickým seznámením se s podáním) jasné vymezení časového úseku popírá, a tak popírá i samotný smysl procesních lhůt. Důraz na striktní posuzování včasnosti podání k formálně danému konci lhůty vymezenému přesným časovým okamžikem přitom neznamená, že by Ústavní soud upřednostňoval formalistické „vyřizovačství“ před meritorním řešením věci; znamená pouze zachování charakteru procesní lhůty jako takové.

68. Není-li pro uplynutí procesní lhůty rozhodná následná aktivita soudu, není ani pro posouzení včasnosti podání relevantní, zda a kdy se bude soud podáním fakticky zabývat. Za okamžik dojití podání soudu je nutné považovat moment, kdy se podání dostane do dispozice soudu, což je v případě e-mailového podání okamžik, kdy je e-mailová zpráva dodána do e-mailové schránky soudu, resp. kdy bylo podání detekováno na prvním e-mailovém serveru, za který nese odpovědnost stát. Od tohoto okamžiku účastník řízení nemůže ovlivnit další osud svého podání. Prvním e-mailovým serverem typicky bude příslušný e-mailový server Ministerstva spravedlnosti.

V. 4 c)

Postup soudu v případě pochybnosti o včasnosti e-mailového podání

69. Z pohledu požadavků základního práva účastníků na přístup k soudu je dále nutné uvést, jak mají soudy postupovat v hraničních případech, ve kterých existuje pochybnost o přesném okamžiku dodání e-mailového podání. Je-li okamžik dojití e-mailového podání do elektronické podatelny stěžejní pro rozhodnutí v projednávané věci, musí soud v souladu s právem účastníka na přístup k soudu učinit příslušné kroky směřující k zjištění přesného okamžiku předání. Vede-li totiž odmítnutí podání pro opožděnost k faktickému zamezení přístupu účastníka k soudu, nemůže tak soud učinit bez řádného prokázání tohoto přesného okamžiku. S prohlubující se elektronizací justice umožňující podání prostřednictvím e-mailu je spojena i povinnost soudu prokazovat přesný okamžik dojití i v případech e-mailových podání, jako je tomu např. u osobních podání či podání učiněných prostřednictvím telefaxu.

70. Ve většině případů nebudou vznikat obtíže, protože v záznamu o ověření elektronického podání došlého na elektronickou podatelnu, který má soud v soudním spisu k dispozici, je (na sekundu) přesný okamžik dodání e-mailu uvedený. Lze si nicméně představit hraniční situace, kdy při posouzení včasnosti podání budou hrát roli

jednotlivé sekundy; v takovém případě soud nemůže postupovat mechanicky a musí ve spolupráci s příslušným provozovatelem e-mailového serveru soudu zjistit, kdy došlo k detekci podání na prvním e-mailovém serveru, za který nese odpovědnost stát.

71. Jak ukazuje praxe, zjištění přesného okamžiku dodání podání na první e-mailový server, za který nese stát odpovědnost, může být zásadní v případech technických problémů na e-mailových serverech Ministerstva spravedlnosti či příslušného soudu. Kupříkladu ve výše citovaném případě rozsudku NSS č. j. 10 Ads 90/2019-31 advokát stěžovatele odeslal e-mailové podání poslední den lhůty v čase v 15:40:04, na e-mailové servery Ministerstva spravedlnosti se však e-mail z důvodu technického výpadku nedařilo dodat a podání došlo pouze na záložní server ve stejný den v čase 15:41:14; do podatelny soudu bylo nicméně podání dodáno až den následující v čase 15:59:18. Celková doba doručení e-mailu tak trvala více než jeden den. Obdobně si lze představit případy, kdy dojde k neobvykle dlouhé prodlevě mezi časem odeslání e-mailu a časem dodání v případě přeplnění e-mailové schránky soudu či jiných technických závad.

72. V případech technických poruch na straně provozovatelů e-mailových serverů, za které odpovídá stát, nelze aplikovat výše stanovené pravidlo posuzování včasnosti e-mailového podání k okamžiku předání podání automaticky bez dalšího. Stejně jako u ostatních „nepřivilegovaných“ způsobů podání je nutné uplatnit pravidlo, že v souladu se základním právem účastníka řízení na přístup k soudu nelze případné nepředvídatelné technické poruchy uvnitř fungování systému podání na straně státu vyložit k tíži podatele a jeho podání odmítnout jako opožděné.

73. Soud technické problémy na straně státu při doručování e-mailu často nemusí zjistit bez dalšího sám, neboť v souladu s výše vysvětleným ústavně konformním postupem posuzuje pouze údaj o okamžiku dojití podání, který se na první pohled ani nemusí jevit hraničně. Byť lze očekávat, že se nepředvídatelné dlouhodobé technické problémy serverů provozovaných státem nebudou objevovat často, nelze na druhou stranu vyloučit, že soud se v době rozhodování o včasnosti e-mailového podání o konkrétním výpadku (technické závadě) včas nedozví. V takových případech pak účastník řízení musí postupovat v souladu se zásadou *vigilantibus iura scripta sunt* a tvrdit v přiměřené době a věrohodným způsobem, že podání prostřednictvím e-mailu učinil včas ve stanovené lhůtě a zároveň že podání nedošlo z důvodu technických problémů vzniklých na straně státu. Technické problémy na straně státu může podatel odušit v krátké době po odeslání e-mailu, neboť o přijetí podání zaslaného soudu e-mailem je podatel v souladu s § 4 odst. 8 vyhlášky č. 259/2012 Sb., o podrobnostech výkonu spisové služby, ve znění pozdějších předpisů, informován potvrzující e-mailovou zprávou, která rovněž obsahuje datum a čas doručení dokumentu s uvedením hodiny a minuty, popřípadě sekundy. Bude-li tedy prodleva mezi okamžikem odeslání a okamžikem dodání nepředvídatelně dlouhá, podatel to má možnost obratem zjistit a následně tvrdit. Povinností soudu je pak učinit příslušné kroky k bezpečnému zjištění okolností dojití podání.

74. Dále platí, že technické problémy vzniklé na straně provozovatelů e-mailových serverů, za které nese stát odpovědnost, nelze prokazovat „pouhou“ kopií hlavičky e-mailu, jak to bylo učiněno např. v rozporovaném nálezu sp. zn. II. ÚS 2560/13. Je totiž obecně známou skutečností, že čas odeslání uvedený v jednoduché hlavičce e-mailu se řídí podle nastaveného času počítače uživatele; v tomto ohledu tedy nemá potřebnou výpovědní hodnotu. Přesně popsanou „cestu“ podání z jednoho e-mailového serveru na server další je možné prokázat originálním záhlavím e-mailových zpráv, které obsahuje seznam technických podrobností o zprávě s přesnými časy, ke kterým byla zpráva dodána na příslušný server a které se zároveň neřídí podle nastavení počítače odesílatele, nýbrž podle času jednotlivých serverů. Výpovědní hodnota takových informací je tedy bezpochyby vyšší. Tvrdí-li účastník, že e-mailové podání bylo předáno soudu opožděné z důvodu technických problémů na e-mailových serverech, za které odpovídá stát, je nutné, aby toto tvrzení bylo věrohodně prokázáno např. originálním záhlavím e-mailové zprávy či sdělením provozovatele/správce e-mailového serveru odesílatele či provozovatele/správce e-mailového serveru soudu; s kopií/print-screenem odeslaného e-mailu se spokojit nelze.

75. Konečně je s ohledem na rozporované závěry nálezu sp. zn. II. ÚS 2560/13 (i nálezu sp. zn. I. ÚS 892/14) nutné dodat, že prokazování technických problémů na straně státu se zásadně liší od prokazování pouhého okamžiku odeslání e-mailového podání. Je-li pro posouzení včasnosti podání prostřednictvím e-mailu rozhodující okamžik dojití podání soudu, okolnosti odeslání podání existující na straně účastníka řízení nemohou mít vliv na posouzení otázky včasnosti. Uplynutí lhůty nezávisí na úmyslu a jednání odesílatele ani na technických problémech provozovatele e-mailového serveru, za který stát neodpovídá. Pro posouzení včasnosti podání e-mailem není relevantní ani skutečnost, zda e-mailové podání obsahuje či neobsahuje zaručený elektronický podpis, neboť připojení uznávaného elektronického podpisu či podpisu opatřeného časovým razítkem k e-mailu má vliv toliko na autentizaci (ověření identifikace) podatele, neosvědčuje však bez dalšího čas, kdy bylo podání učiněno. Jinými slovy, odesílatel může elektronicky podepsat podání v určitý čas, fakticky však může podání odeslat v čase

jiném. Opatří-li tedy podatel e-mailové podání zaručeným elektronickým podpisem, nebude muset ve smyslu § 42 odst. 3 občanského soudního řádu doplnit originál podání do tří dnů, pro posouzení včasnosti podání nicméně taková skutečnost rozhodná nebude.

76. Plénum Ústavního soudu tedy uzavírá, že je-li okamžik dojití e-mailového podání soudu stěžejní pro rozhodnutí v projednávané věci, musí soud v souladu s právem účastníka na přístup k soudu učinit příslušné kroky směřující ke zjištění tohoto okamžiku. Tvrdí-li účastník, že e-mailové podání bylo dodáno opožděně z důvodu technických problémů na e-mailových serverech, za které odpovídá stát, je nutné, aby toto tvrzení bylo věrohodně prokázáno; s pouhou kopií odeslaného e-mailu se spokojit nelze. Prokáže-li se v dostatečné míře, že e-mailové podání nebylo předáno soudu včas z důvodů technických závad způsobených na straně provozovatele e-mailového serveru Ministerstva spravedlnosti (či soudu), které účastník řízení zároveň nemohl předvídat, nelze takovou skutečnost přičítat k tíži účastníka řízení a příslušné podání nelze odmítnout jako opožděné. Je-li pro posouzení včasnosti podání prostřednictvím e-mailu rozhodující okamžik dojití podání soudu, okolnosti odeslání takového podání existující na straně účastníka řízení nemohou mít vliv na posouzení otázky včasnosti. Uplynutí lhůty nezávisí na úmyslu a jednání odesílatele ani na technických problémech provozovatele e-mailového serveru, za který stát neodpovídá. Pro posouzení včasnosti podání e-mailem není relevantní ani skutečnost, zda e-mailové podání obsahuje zaručený elektronický podpis.

Předseda Ústavního soudu:
JUDr. Rychetský v. r.

Odlišná stanoviska podle § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, zaujali ke stanovisku pléna soudci Josef Fiala, Radovan Suchánek a Pavel Šámal a k jeho odůvodnění Jaromír Jirsa.

1. Odlišné stanovisko soudce Jaromíra Jirsy k odůvodnění stanoviska pléna

Podle § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, podávám toto odlišné stanovisko k odůvodnění přijatého stanoviska pléna. Vedou mě k tomu následující důvody:

1. Souhlasím se závěry stanoviska pléna ohledně překonání nálezu sp. zn. II. ÚS 2560/13 ze dne 20. 5. 2014 (N 101/73 SbNU 639) v tom, že včasnost elektronického podání učiněného prostřednictvím e-mailu je třeba posuzovat podle okamžiku, kdy podání dojde soudu, nikoliv podle okamžiku, kdy je podatelem odesláno. Nesouhlasím nicméně s tím, že se plénum při řešení vznesené otázky v odůvodnění stanoviska nezabývalo srovnáním s dalším a nejvíce relevantním způsobem podání – podáním prostřednictvím informačního systému datových schránek (dále též „ISDS“).

2. Nosný závěr stanoviska pléna je nutné spatřovat v tom, že elektronické podání učiněné prostřednictvím e-mailu se od „privilegovaného“ způsobu podání (prostřednictvím držitele poštovní licence) výrazně odlišuje, neboť kvalita doručování prostřednictvím e-mailu není garantována zákonem; z tohoto důvodu nelze podání prostřednictvím e-mailu považovat za jeden z „privilegovaných“ způsobů, se kterými je spojeno zachování lhůty k okamžiku odeslání podání. Na rozdíl od většiny jsem přesvědčen, že logika zákonem zaručené kvality podání se uplatní nejen u podání prostřednictvím držitele poštovní licence, ale i u podání prostřednictvím datové schránky.

3. Jsem si vědom toho ve stanovisku shrnutého nálezu sp. zn. II. ÚS 3518/11 ze dne 10. 1. 2012 (N 7/64 SbNU 69), ze kterého vyplývá, že lhůta je zachována, bylo-li podání nejpozději poslední den lhůty dodáno do datové schránky soudu (viz též např. usnesení Nejvyššího správního soudu č. j. 9 Afs 28/2010-79 ze dne 15. 7. 2010, č. 2131/2010 Sb. NSS, ve kterém NSS dospěl k závěru, že lhůta je zachována, bylo-li podání učiněné vůči soudu prostřednictvím datové schránky nejpozději poslední den lhůty dodáno ve formě datové zprávy do datové schránky soudu). S ohledem na ústavní požadavek plynoucí z práva na přístup k soudu je však třeba přijmout pro podatele vstřícnější výklad, existuje-li také u podání prostřednictvím systému datových schránek zákonná garance doručování.

4. V případě podání odeslaných prostřednictvím informačního systému datových schránek je rozhodné, že jde o informační systém veřejné správy [§ 2 písm. b) zákona č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů], který byl zřízen zákonem [zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon č. 300/2008 Sb.“)]. Správcem ISDS, který služby informačního systému veřejné správy poskytuje a za informační

systém veřejné správy odpovídá, je Ministerstvo vnitra [§ 2 písm. c) zákona č. 365/2000 Sb. ve spojení s § 14 odst. 2 zákona č. 300/2008 Sb.]. Provozovatelem systému, jenž zajišťuje funkčnost technických a programových prostředků tvořících informační systém veřejné správy, je držitel poštovní licence [§ 2 písm. d) zákona č. 365/2000 Sb. ve spojení s § 14 odst. 2 zákona č. 300/2008 Sb.]. Podle § 18 odst. 1 zákona č. 300/2008 Sb. může fyzická osoba, podnikající fyzická osoba a právnická osoba provádět úkon vůči orgánu veřejné moci, má-li zpřístupněnu svou datovou schránku a umožňuje-li to povaha úkonu, prostřednictvím datové schránky. Zároveň tentýž zákon v § 14 odst. 3 písm. d) zaručuje, že v ISDS se vedou přesné informace o datu odeslání dokumentu nebo provedení úkonu z datové schránky s uvedením hodiny, minuty a sekundy.

5. Z právě uvedených zákonných ustanovení vyplývá, že obdobně jako je tomu u držitele poštovní licence, zaručuje zákonná úprava systému datových schránek určitý speciální režim způsobu podání v „privilegované“ kvalitě. Systém datových schránek je zřízen zákonem a spravován státem, zároveň zákonná úprava ukládá provozovateli povinnost monitorovat přesný okamžik odeslání datové zprávy. Přesný okamžik odeslání se běžně uvádí v záznamu o ověření elektronického podání došlého na elektronickou podatelnu, jež má soud k dispozici v soudním spise. Jde tedy o údaj, který je soudu bez problémů přístupný a který není třeba zvlášť dokazovat (srov. § 121 občanského soudního řádu).

6. Na rozdíl od podání učiněného prostřednictvím e-mailu by nezahrnutí podání prostřednictvím ISDS pod „privilegované“ způsoby, se kterými je spojeno beneficium zachování lhůty, představovalo nelegitimní a nepřiměřené omezení přístupu k soudu. Takový rigidní a restriktivní výklad by po podatelích vyžadoval, aby nesli odpovědnost za případnou nepředvídatelnou prodlevu při přenosu datové zprávy v systému, který je zřízen zákonem a za který odpovídá stát. Naopak posuzování včasnosti podání prostřednictvím datové schránky nemůže vést k větší libovůli soudu, nerovnosti účastníků řízení nebo ke snížení efektivního výkonu spravedlnosti, neboť údaj o přesném okamžiku odeslání má soud bez dalšího k dispozici.

7. Jsem tedy přesvědčen, že plénum v odůvodnění stanoviska mělo pod obecný pojem předání orgánu, který má povinnost podání doručit, podřadit i elektronická podání učiněná prostřednictvím veřejné datové sítě datovou schránkou. Bohužel, plénum se srovnání e-mailových podání a podání prostřednictvím ISDS vyhnulo, a nevyužilo tak plně sjednocovací potenciál předmětného stanoviska.

8. Zahrnutí datových schránek pod „privilegované“ způsoby by přitom zvýšilo argumentační sílu přijatého stanoviska, neboť by nešlo namítat jeho nepřiměřenost z důvodu, že „privilegovaný“ způsob podání prostřednictvím pošty neposkytuje účastníkům komfort spojený s elektronizací justice (jako je tomu u e-mailového podání). Právě při posuzování přiměřenosti zákonného „omezení“ přístupu k soudu spojeného s e-mailovým podáním je totiž významné, že systém datových schránek je zcela přístupný, neboť datovou schránku fyzické osoby zřídí stát bezplatně na žádost svépřávně fyzické osobě do tří pracovních dnů. Stát navíc určitým subjektům aktivoval datové schránky ze zákona – bez vázanosti na jejich souhlas – právě proto, aby mohly bezpečně a ověřitelným způsobem komunikovat se soudy. Jelikož se soudy nejčastěji komunikují advokáty, aktivoval stát „povinně“ datovou schránku i jim, kromě jiného (a právě proto), aby se v praxi zamezilo pochybnostem souvisejícím s určením přesného okamžiku odeslání e-mailového podání. Proces elektronizace justice přitom významné rozdíly mezi podáním prostřednictvím systému datových schránek a prostřednictvím e-mailu výrazně eliminoval. Stran rychlosti a dostupnosti je systém datových schránek srovnatelný se systémy provozovatelů e-mailových serverů – rozdíl však zůstává v zákonem zaručené spolehlivosti.

9. Dospělo-li by plénum v odůvodnění k jasnému závěru, že včasnost elektronického podání soudu učiněného prostřednictvím datové schránky je (na rozdíl od e-mailového podání) třeba posuzovat podle okamžiku odeslání datové zprávy soudu, přijaté „restriktivní“ stanovisko týkající se e-mailového podání by bylo komplexnější a jevílo by se přiměřeněji. Jelikož tak většina pléna neučinila, bude dále na obecných soudech, aby se s ústavně konformním posouzením otázky včasnosti podání učiněného prostřednictvím systému datových schránek v budoucích případech vyrovnaly samy.

2. Odlišné stanovisko soudců Pavla Šámala, Radovana Suchánka a Josefa Fialy

1. Nesouhlasíme s většinou pléna, která přijala stanovisko k včasnosti elektronického podání e-mailem, a to zejména pro rozpor výroků I a II s jeho odůvodněním. Proto uplatňujeme podle § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, odlišné stanovisko.

2. Stanovisko vychází z teze (bod 21), že „po skutkové stránce jsou věci vedené pod sp. zn. II. ÚS 2560/13 a sp. zn. I. ÚS 1179/20 téměř totožné“ a že toliko „nepodstatný rozdíl ve srovnávaných případech“ spočívá v tom, kde

byl připojen zaručený elektronický podpis. Rozdílů oproti věci sp. zn. II. ÚS 2560/13 [nález sp. zn. II. ÚS 2560/13 ze dne 20. 5. 2014 (N 101/73 SbNU 639)] je však více, jak si byl vědom i Nejvyšší správní soud, když si povšiml a ve svém vyjádření uvedl, „že se nyní posuzovaný případ v podstatných okolnostech odlišuje od situace posuzované v uvedeném nálezu“, takže jeho závěry na nynější věc nelze vztáhnout (viz též první větu bodu 11 stanoviska). Zaprvé není v nynější věci podpis opatřen tzv. časovým razítkem a je odvozen od času a data, na něž byl nastaven počítač podatele, a zadruhé nelze podle záznamu o ověření elektronického podání elektronické podatelny Nejvyššího správního soudu zjistit datum a čas odeslání podání (body 9 a 10). Naproti tomu ve věci sp. zn. II. ÚS 2560/13 byly pochybnosti o okamžiku odeslání podání rozptýleny na základě obsahu soudního spisu s tím, že podání bylo odesláno před půlnocí. Jak oproti tomu vyplývá ze stanoviska (bod 9), ve věci sp. zn. I. ÚS 1179/20 datum na kopii e-mailu přiložené k ústavní stížnosti nevyovídá o skutečném času odeslání e-mailové zprávy a svědčí jen o datu nastaveném v počítači podatele, přičemž podle Nejvyššího správního soudu „rozdílnost časových údajů o podpisu přílohy, resp. odeslání zprávy, které jsou přitom všechny odvozovány z nastavení odesílatelova zařízení, znemožňuje hodnocení stěžovatelových tvrzení jako dostatečně věrohodných“ (bod 11). To představuje podstatné skutkové odlišnosti od překonaného nálezu, jež však většina pléna při svém rozhodování vůbec nevzala na zřetel.

3. Názor většiny vyjádřený ve výroku stanoviska váže včasnost elektronického podání učiněného prostřednictvím e-mailu na okamžik, kdy podání dojde soudu a kdy je též řádně učiněno, a nikoli na okamžik, kdy je podatelem odesláno. Pro posouzení včasnosti podání není ani relevantní, kdy se s ním soud fakticky seznámil. Ač s těmito právními větvami souhlasíme, nemohli jsme pro stanovisko hlasovat, neboť většina schválila i tu část odůvodnění [část V. 4 c), bod 69 a násl.], která zejména výrok I zpochybňuje, a to přesto, že původně navrhované výroky III a IV neschválila. Pro úplnost uvádíme znění těchto výroků:

„III. Soud je povinen v souladu s právem účastníka na přístup k soudu učinit v případě potřeby příslušné kroky směřující ke zjištění přesného okamžiku učinění podání.

IV. Tvrdí-li podatel, že e-mailové podání bylo učiněno opožděně z důvodu technických problémů na e-mailových serverech, za které odpovídá stát, je nutné, aby jeho tvrzení bylo věrohodně prokázáno; s pouhou kopií e-mailu se spokojit nelze. Je-li prokázáno, že e-mailové podání nebylo učiněno včas z důvodu technických závad způsobených na straně provozovatele e-mailového serveru Ministerstva spravedlnosti či soudu, které podatel nemohl předvídat, nelze takovou skutečnost přičítat k tíži podatele a příslušné podání nelze odmítnout jako opožděné. Je-li pro posouzení včasnosti e-mailového podání rozhodující okamžik, kdy dojde soudu, nemají okolnosti jeho odeslání existující na straně podatele vliv na posouzení této otázky.“

4. V části V. 4 c) řeší stanovisko „z pohledu požadavků základního práva účastníků na přístup k soudu“, jak mají soudy postupovat v hraničních případech, ve kterých existuje pochybnost o přesném okamžiku dodání e-mailového podání. V této části stanovisko v bodu 72 uvádí, že „v případech technických poruch na straně provozovatelů e-mailových serverů, za které odpovídá stát, nelze aplikovat výše stanovené pravidlo posuzování včasnosti e-mailového podání k okamžiku předání podání automaticky bez dalšího. Stejně jako u ostatních ‚neprivilegovaných‘ způsobů podání je nutné uplatnit pravidlo, že v souladu se základním právem účastníka řízení na přístup k soudu nelze případně nepředvídatelné technické poruchy uvnitř fungování systému podání na straně státu vyloužit k tíži podatele a jeho podání odmítnout jako opožděné“. Připouští se tak možnost, že účastník odešle elektronické podání včas, avšak vzniknou „technické problémy na straně státu při doručování e-mailu“ (viz body 73 a 74). Jakkoli i zde trvá stanovisko na tom, že soud „posuzuje pouze údaj o okamžiku dojití podání“, přesto současně dovozuje, že pro soud je relevantní, zda účastník řízení „podání prostřednictvím e-mailu učinil včas“, pro což má být rozhodná skutečnost, zda je „prodleva mezi okamžikem odeslání a okamžikem dodání nepředvídatelně dlouhá“, přičemž účastník „to má možnost obratem zjistit“ a následně „v přiměřené době a věrohodným způsobem“ včasnost podání tvrdit. Přestože tak výroky stanoviska stojí na závěru, že okamžik odeslání e-mailového podání význam nemá a rozhodující je pouze okamžik dojití podání soudu, najednou je určující okamžik jeho odeslání. Připouští se tedy, že má význam přihlížet nejen k okamžiku doručení e-mailového podání, ale i k okamžiku jeho odeslání (resp. době mezi nimi), a účastník se v případě prodlevy nabádá k obraně. Názory uplatněné v této části jsou tak logicky svým významem protisměrné výroků stanoviska, pakliže se ve zde pojednávaných případech doručení podání soudu identifikuje již s jeho odesláním.

5. Řešila-li již většina v odůvodnění stanoviska, jak by měly postupovat obecné soudy v hraničních případech, ve kterých existuje pochybnost o přesném okamžiku dodání e-mailového podání, což je podle našeho názoru doménou judikatury obecných soudů, především Nejvyššího soudu nebo Nejvyššího správního soudu, měly být podle našeho názoru vyřešeny i všechny související otázky, zejména jak bude dále postupovat obecný soud, a to podle všech procesních předpisů (tedy i podle trestního řádu), jestliže zjistí, že došlo k takové technické poruše e-mailového serveru, za který odpovídá stát, a v důsledku níž bylo podání dodáno příslušnému soudu s větším časovým odstupem, např. až po uplynutí příslušné lhůty k podání opravného prostředku, který takové podání obsahovalo, a obecný soud v mezidobí učinil odmítavé nebo zamítavé

rozhodnutí o takovém opravném prostředku. Nepochybně je třeba takové rozhodnutí v dalším řízení „odstranit“, neboť není možné, aby o podaném opravném prostředku existovala protichůdná rozhodnutí (např. odmítavé či zamítavé a současně vyhovující rozhodnutí). Stanovisko neobsahuje žádné řešení tohoto problému a ponechává je na obecných soudech, a to přesto, že jinak jejich postupy v části V. 4 c) – podle našeho názoru v rozporu s § 23 zákona o Ústavním soudu – řeší. Přitom v tomto směru existují v konkrétních procesních předpisech různé možnosti, např. podle občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“) žaloba pro zmatečnost podle § 229 odst. 4, zatímco podle trestního řádu by zřejmě přicházelo v úvahu jen analogické použití jeho § 61 o navrácení lhůty (analogie v trestním právu procesním je zásadně zpravidla přípustná; srov. Šámal, P. Trestní řád. I. § 1 až 156. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 11), neboť trestní řád žalobu pro zmatečnost nezná. Při důsledném uplatnění konstrukce, že podání je učiněno až jeho dojitím k soudu, k němuž však došlo až po uplynutí lhůty (jde tedy o opožděné podání), avšak ještě nebylo vydáno příslušné rozhodnutí, přichází v úvahu aplikace institutu prominutí zmeškání lhůty podle § 58 odst. 1 o. s. ř. Je totiž nepochybné, že ke zmeškání došlo z omluvitelného důvodu, který má v tomto případě objektivní povahu.

6. Navíc většina vypustila z výroku I původního návrhu stanoviska i odkaz na § 40 odst. 4 soudního řádu správního a § 57 odst. 3 o. s. ř., čímž se stanovisko ve výrociích „tváří“ obecně, ač v odůvodnění zůstala argumentace týkající se pouze soudního řádu správního a občanského soudního řádu. Zcela tedy chybí odůvodnění ve vztahu k trestnímu řádu, pro nějž by právní názor uvedený v obou výrociích měl zřejmě vzhledem k uvedenému zobecnění také platit. Tímto postupem byl ovšem podle našeho názoru opět přestoupen dosah § 23 zákona o Ústavním soudu, neboť stanoviskem je možno řešit jen právní názor odchylný od právního názoru Ústavního soudu vysloveného v nález, konkrétně sp. zn. II. ÚS 2560/13, který se týkal pouze výkladu soudního řádu správního, což vyplývá z bodu 34 odůvodnění uvedeného nálezu, ve kterém se uvádí: „Ustanovení § 37 odst. 2 s. ř. s. umožňuje účastníkům a osobám zúčastněným na řízení činit podání v elektronické formě podepsané elektronicky podle zvláštního zákona [tj. dle zákona č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu a o změně některých dalších zákonů (zákon o elektronickém podpisu), ve znění pozdějších předpisů], přičemž podání v této formě ani nevyžaduje potvrzení písemným podáním shodného obsahu či předložení originálu. Ačkoliv ustanovení § 40 odst. 4 s. ř. s. skutečně spojuje zachování lhůty toliko s taxativně vymezenými způsoby podání, v nichž elektronická podání absentují, nelze jej vykládat natolik restriktivně, že by jím bylo znemožněno zachování lhůty prostřednictvím jinak kvalifikované formy podání, a to již i pro subsidiární použití ustanovení první a třetí části občanského soudního řádu ve správním soudnictví (§ 64 s. ř. s.). Dává-li tudíž soudní řád správní účastníku řízení možnost, aby procesní úkony činil v elektronické formě podepsané elektronicky podle zvláštního zákona, pak není s ohledem na výše vyložené závěry materiálně myslitelné, aby systémové procesy zpracování takového datového přenosu v rámci tohoto doručovacího mechanismu šly na jeho vrub. Účastník řízení je v každém případě povinen soudu údaj o odeslání takové e-mailové zprávy věrohodným způsobem prokázat, nevyplývá-li již ze samotné přijaté zprávy datum a čas jejího odeslání ...“ Navíc podle obecně zastávaného výkladu § 23 zákona o Ústavním soudu lze předložit senátem plénu pouze otázku ústavněprávní, která je bezprostředně relevantní pro posouzení věci samé, a nikoli procesní otázky související s výkladem běžných zákonů, což má význam i z hlediska odůvodnění stanoviska právě v části V. 4 c) vyjadřující se – již dle svého názvu – k postupu (obecného) soudu v případě pochybnosti o včasnosti e-mailového podání.